

Kościerzyna, 10 września 2022 r.

dr hab. Jarosław Waśniewski, prof. UG
Wydział Zarządzania
Uniwersytet Gdański

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Joanny Aleksandry Kowalik

pt.: Wpływ przekształceń własnościowych podmiotów leczniczych na ich efektywność ekonomiczno - techniczną

**przygotowanej pod kierunkiem prof. dr hab. Igi Rudawskiej
w Instytucie Ekonomii i Finansów Uniwersytetu Szczecińskiego**

1. Przesłanki formalne napisania recenzji

Podstawą formalną przygotowania recenzji rozprawy doktorskiej pod w/w tytułem stanowi:

- pismo Przewodniczącego Rady Naukowej Instytutu Ekonomii i Finansów Uniwersytetu Szczecińskiego dr hab. Stanisława Hońko, prof. US z dnia 14 czerwca 2022 roku.
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz s postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz. U. z 2018 r., poz. 261).

2. Konstrukcja merytoryczna rozprawy

a) problematyka badawcza, cel rozprawy, metodyka badawcza oraz wykorzystana w rozprawie literatura przedmiotu

Podjęty przez doktorantkę problem osadzony jest w dyscyplinie ekonomia. W udany i interesujący sposób łączy aspekt naukowy z utylitarnym. Pomimo tego, że w ostatnich latach ponownie podejmuje się badania nad efektywnością organizacji, to w dalszym

ciągu nie jest ona wystarczająco dokładnie zbadana. Tym bardziej cenne jest, że doktorantka dostrzegła związek i podjęła się zbadania wpływu przekształceń własnościowych na ich efektywność i to w obszarze podmiotów leczniczych, które do niedawna stanowiły, można by rzec, zapomniany sektor usług. Swoje rozważania ograniczyła do aspektu ekonomiczno - technicznego, co niewątpliwie stanowi zidentyfikowanie luki w dostępnej wiedzy. Takie ujęcie problemu jest innowacyjne i ciągle aktualne, ów jednoznacznie uwypukla zależność poddaną eksploracji naukowej, gdyż dotyka realnej sfery działania badanych podmiotów. Z tych powodów podjęty problem zasługuje na to, by poddać go badaniu w dysertacji doktorskiej. Doktorantka osadziła swe badania w sektorze bardzo chimerycznym, zarówno na poziomie makro, jak i mikro. Przeprowadzone badania i wyciągnięte na ich podstawie wnioski dają możliwość metodycznego przeprowadzania procesu naprawczego podmiotów sektora ochrony zdrowia w zakresie szpitalnictwa. Świadomi jesteśmy jednak wszyscy co do ograniczeń, a szczególnie w zakresie decyzji właścicielskich, co do wyboru ścieżki działania. Pamiętać należy, że podmioty lecznicze realizują głównie misję społeczną, a sfera ekonomii należy do jej narzędziowego ujęcia, co doktorantka słusznie zauważa na str. 6 i 119.

Na bazie problemu badawczego odnoszącego się do zbadania „oddziaływania formuły organizacyjno – prawnej podmiotu leczniczego na jego kondycję ekonomiczną” (str. 8) doktorantka sformułowała cel rozprawy: „ocena wpływu przekształcenia SPZOZ-u w spółkę prawa handlowego na jego efektywność ekonomiczno – techniczną” (str. 8). Jest on określony w sposób czytelny, jasny i pełny. Na tej bazie sformułowała 7 celów szczegółowych w obszarze poznawczym, metodycznym i aplikacyjnym. Postawienie tych celów niewątpliwie pozwoliły doktorantce na prowadzenie wyводу dopełniając obraz badań zawartych w rozprawie ukierunkowanych na realizację celu głównego, porządkując jednocześnie podejmowane w dysertacji wątki badawcze. Przyjęta w rozprawie konwencja badań oparta o główną metodę case study potwierdza zasadność badania jakościowego, uzupełniona podejściem ilościowym odnoszącym się do dokonanych analiz ekonomiczno – finansowych. Tak przyjętej konwencji odpowiada zastosowana konstrukcja rozprawy. Rozprawa składa się z części teoretycznej, w której doktorantka dokonała przeglądu i krytyki poprawnie dobranej literatury przedmiotu krajowej (143), jak i zagranicznej (29) głównie zwartej. Skorzystała też z 17 źródeł internetowych. Na potrzeby pracy przywołała również 19 aktów prawnych. Na pochwałę zasługuje fakt, że skorzystała z literatury interdyscyplinarnej prezentującej poglądy

klasyków, jak i współczesnych badaczy. W sposób konsekwentny powiązała modele teoretyczne z prowadzonymi i opisanymi w części empirycznej badaniami. Poruszane w rozprawie wątki ułożone są logicznie i poprawnie zaprezentowane, choć w niektórych miejscach (rozdział trzeci) można było z nich zrezygnować, nie umniejszając wartości całego opracowania. Umiejętność selekcji i syntezy wiedzy jest przecież wielką umiejętnością, wymaganą w pracy naukowej. Na potrzeby badania zostały wykorzystane metody: analizy krytycznej literatury, case study, wywiadu oraz badania dokumentacji wewnętrznej szpitali. Klucz doboru badanych przedsiębiorstw jest w pełni czytelny i uzasadniony. Doktorantka posłużyła się doбором swobodnym przy zastosowaniu podejścia idiograficznego. Umożliwiło to wybór podmiotów do badania spełniających warunek zdefiniowany w celu dysertacji. Biorąc powyższe pod uwagę zauważyć należy, że wnioski nie mogą się rozciągać na wszystkie przekształcone podmioty. Podsumowując problematyka podjęta w rozprawie oraz sposób jej rozwiązania pozwala na stwierdzenie, że może ona stanowić istotny wkład w dotychczasowy stan wiedzy w badanym obszarze.

b) układ i zawartość merytoryczna rozprawy

Przyjęta przez doktorantkę koncepcja znalazła swoje odwzorowanie w strukturze rozprawy. Rozprawa składa się ze wstępu oraz dwóch części, teoretycznej oraz empirycznej i zakończenia. Układ taki jest zdeterminowany właściwie skonstruowanym procesem badawczym, w którym doktorantka wychodząc od zagadnień teoretycznych opartych na analizie poznawczo – krytycznej literatury poprzez jej operacjonalizacji i obserwacji doszła do zakończenia zawierającego zarówno wnioski, jak i syntetyczne podsumowanie. Część teoretyczną stanowią trzy rozdziały. Część empiryczna to rozdział czwarty i piąty. Integralną częścią rozprawy jest spis bibliografii, spis tabel, spis rysunków oraz spis wykresów. Rozważania teoretyczne doktorantka oparła na analizie poprawnie dobranej i rzetelnie przeanalizowanej literaturze przedmiotu. Rozpoczyna je od zdefiniowania zagadnień odnoszących się do problemu badawczego. Przedstawione i co ważne wyjaśnione zostały pojęcia związane z efektywnością i jej rodzajami. Pochwalić należy doktorantkę za to, że dostrzegła niejednoznaczność pojęciową efektywności, czemu dała wyraz przywołując anglojęzyczne ujęcie terminu w postaci *efficiency* i *effectiveness*. Szkoda, że nie zagłębiła się bardziej w tę analizę wymieniając wymiary efektywności nie zdefiniowała, czym on jest w istocie, gdyż w jednym ujęciu jest kategorię efektywności, a

w innym miejscu jej składową (str. 17-20). Nie udało się doktorantce doprowadzić do uporządkowania zagadnień dotyczących określenia i zakresu opieka zdrowotna vs ochrona zdrowia (str.40). Byłoby jednak też korzystnym, gdyby to rozróżnienie znalazło się na początku rozdziału. Pozwoliło to doktorantce na bazie dokonanej analizy zaproponować swoją, autorską definicję efektywności, jak sama zauważa, w ujęciu wąskim i szerokim. Stanowi to ciekawą próbę konceptualizacji pojęcia. Wskazała tym samym w sposób jednoznaczny, w jaką stronę pójdą jej rozważania. Wątpliwość recenzenta budzi sformułowanie podrozdziału pierwszego odnoszącego się do „Istoty pojęcia efektywności”. Powinniśmy w tym przypadku mówić raczej o rzeczowym, a nie przedmiotowym ujęciu kategorii efektywność. Rozdział zawiera 33 strony.

Rozdział drugi opracowany został głównie w oparciu o akty normatywne odnoszące się do podmiotów leczniczych w systemie ochrony zdrowia. Omówione zostały w nim zarówno formy prawne możliwe do wykorzystania przez podmioty lecznicze, jak i sposoby przekształcenia własnościowego tych podmiotów. Jako dopełnienie wiedzy dotyczącej systemowego ujęcia ochrony zdrowia zasygnalizowane zostały również źródła i modele finansowania usług zdrowotnych w systemie ochrony zdrowia. Na str. 72 doktorantka pogubiła się chyba w wywodzie prezentującym występowanie spółki kapitałowej w relacjach samorządowych. Rozdział zawiera 44 strony.

W rozdziale trzecim opisane zostały teoretyczno – metodyczne aspekty oceny efektywności ekonomiczno – technicznej podmiotów leczniczych. Rozdział posiada formę podręcznikową prezentując szereg wskaźników i mierników służących do oceny ekonomiczno - technicznej podmiotów leczniczych w procesie badawczym, a mianowicie wskaźniki rentowności, płynności finansowej, zadłużenia oraz badanie sprawności odnoszące się do wskaźników rotacji. Rozdział jest o objętości 38 stron.

W rzeczywistości rozdziały te nakreśliły ramy prowadzonych badań empirycznych i właściwie były konieczne do prowadzonych badań empirycznych.

W czwartym rozdziale opisana została metodyka badania dotyczącego efektywności ekonomiczno – technicznej podmiotów leczniczych. Doktorantka znowu nie dochowuje staranności terminologicznej w relacji metoda, technika. Scharakteryzowała ona metodę case study, jako główną metodę wykorzystaną w procesie prowadzonych badań. Opisane zostały również badane podmioty (10) oraz zakres czasowy, a także przestrzenny. W ocenie recenzenta zbyt słabo w dyskusji został zaakcentowany obszar porównywalności

uzyskanych wyników, szczególnie odnosząc je do kategorii czasu, w którym dochodziło do przekształceń. Rozdział zawiera 54 strony.

Rozdział piąty stanowi obszerną i właściwą część empiryczną odnoszącą się do realizacji głównego celu rozprawy, w której to doktorantka dokonała analizy wpływu formy organizacyjno – prawnej badanych szpitali na ich efektywność ekonomiczno – techniczną. Zaprezentowane zostały w nim wyniki badań własnych. Analiza prowadzona była w oparciu o omówione w rozdziale trzecim mierniki na podstawie danych z okresu przed-przekształceniowego i po przekształceniu. Na pochwałę zasługuje fakt, że jest to analizowane w perspektywie trzyletniej, co eliminuje efekt przypadkowości. Wątpliwość budzi informacja odnosząca się do tablicy 99, że wskaźniki za badany okres stanowią wartości prognozowane, a przecież analizowane są w perspektywie trzyletniej, historycznej. Rozdział kończy syntetyczne omówienie wyników pozwalające na możliwość porównania wyników efektywności poszczególnych obszarów szpitali z innymi podmiotami leczniczymi (5.3.) oraz scharakteryzowane zostały kierunki przyszłych badań w oparciu o taksonometryczny miernik rozwoju. Koncepcja tego miernika umożliwia uporządkowanie badanych podmiotów według opisywanych wskaźników porównawczo odpowiednio przed (w tym przypadku ostatni rok) i po przekształceniach (rok drugi działalności). Pomimo ogólnego stwierdzenia, że „przekształcenie podmiotu leczniczego w spółkę prawa handlowego znacząco wpływa na poprawę jego efektywności ekonomicznej” pamiętać należy, że w pracy nie zostały szczegółowo przeanalizowane programy naprawcze podejmowane w tych szpitalach, choć dużą część wiedzy będącą skutkiem wdrożenia tych programów doktorantka zawarła w swoich badaniach, do najważniejszych należy np. średni czas pobytu pacjenta. Szkoda, że doktorantka dysponując tyloma danymi ilościowymi nie pokusiła się o wykorzystanie wybranych miar statystycznych mogących znacząco wzmocnić proces wnioskowania. Rozdział zawiera 91 stron.

Konstrukcja rozdziałów oraz ich obszerna zawartość merytoryczna zaprezentowana jest w sposób poprawny i wyczerpujący, a zaplanowane i zrealizowane badania wymagały dużego zaangażowania sił i czasu. W konsekwencji stanowi obszerny materiał poglądowy Zwieńczeniem prowadzonych rozważań jest Zakończenie. Obejmuje ono ogólne wnioski w relacji do celu pracy i stopnia jego realizacji.

c) uzyskane wyniki oraz wnioski z badań

Podjęty w rozprawie problem odnoszący się do zagadnień przekształceń własnościowych wpływających na poprawę efektywności w podmiotach leczniczych wskazuje na ważność i aktualność prowadzonych badań, zarówno z perspektywy studiów teoretycznych, jak i praktycznej użyteczności. W swej warstwie teoretycznej rozprawa prezentuje interesującą i wieloaspektową wiedzę. Wywód prowadzony jest w sposób logiczny i klarowny, choć szkoda, że doktorantka nie dokonuje wywodu kontekstowego, co niewątpliwie wzbogaciłoby analizę krytyczną literatury. W wymiarze praktycznym prezentuje możliwość aplikacji modelu teoretycznego do podejmowania decyzji odnośnie planowanych działań naprawczo - rozwojowych. Komentarz bardzo często stanowi proste zaprezentowanie informacji zawartych w tablicach lub na wykresach. Doktorantka z dużą swobodą porusza się w badanym obszarze, co przekłada się na szerszą prezentację wiedzy, opartej na znajomości branży i sektora a jednocześnie prezentuje wysokie umiejętności badawcze. Brak jest jednak szerszej polemiki doktorantki w związku z uzyskanymi wynikami, choć zaprezentowany materiał posiada duży potencjał poznawczy. Zalecałby jednak dużą ostrożność w interpretacji i wyciągnięciu wniosków globalnych mogących stanowić przesłanki procesu decyzyjnego.

Za szczególnie wartościowe i cenne z poznawczego punktu widzenia uznaję:

1. Udany przegląd piśmiennictwa naukowego poświęconego badanej problematyce.
2. Wierną charakterystykę rynku szpitalnictwa w systemie ochrony zdrowia.
3. Próbę zbudowania modelu pozwalającego na porównanie różnych podmiotów leczniczych z punktu widzenia kryterium formuły organizacyjno – prawnej i ekonomicznej.
4. Trafne wnioski z przeprowadzonych badań i dyskusji.

d) strona formalna i edytorska rozprawy

Zasadnicza treść rozprawy zaprezentowana jest na 276 stronach, nie licząc zestawień dodatkowych, jest to zatem opracowanie dość obszerne. Być może z tego powodu w rozprawie tej natknąć się można na częste uchybienia edytorskie. Bywa, że nie przywiązuje ona wagi do kolejności prezentowanych treści, jak np. w przypadku informacji nt. dziedzin i dyscyplin naukowych (str. 13.), czy stwierdzeń nieprecyzyjnie oddających prowadzony wywód (np. w zakresie przepisów nie znajdujących zastosowanie str. 54). Doktorantka czasami posługuje się zwrotami potocznymi. W

rozprawie występują również potknięcia gramatyczne i stylistyczne, co na poziomie pracy doktorskiej nie powinno mieć miejsca. Nie budzi większych zastrzeżeń konstrukcja tablic (choć w niektórych brakuje jednostek – rozdział 4), rycin oraz odsyłaczy do źródeł. W niektórych miejscach zauważyć można też brak precyzji w definiowaniu tytułów np. rysunków (rysunek 1 odnosi się do efektywności w ujęciu ogólnym, a nie tylko ekonomicznym, str. 28). Brak jednoznacznego określenia terminologicznego rzutuje w dużej mierze na prowadzony wywód, np. w zakresie ochrona zdrowia vs opieka zdrowotna, choć co do zasady w całej pracy utrzymana jest klarowność prowadzonego wywodu. W treści rozprawy doktorantka czasem powiela zaprezentowane już wcześniej informacje, jak np. dotyczących pracochłonności, produktywności, czy wydajności. W tym zakresie zbyt mocno odwołuje się do wiedzy poza sektorowej. W takim przypadku wystarczyłyby w tekście odwołania do zaprezentowanych już informacji. W podrozdziałach 3.3.1. – 3.3.4. Doktorantka nie dokonała wprowadzenia przechodząc w sposób techniczny do prezentacji wskaźników. Doktorantka również nie potrafi się zdecydować, co do formy narracji. Nie potrafi też się ustrzec braku skromności podkreślając swój dominujący wkład w naukę, nawet przywołując innych autorów (str.32, 34.), a nawet wraz z tą cechą wyciągać zbyt wczesne wnioski, np.: „Tym samym dalszym ciągu sprawdza się jedno z założeń autorki pracy, że nie istnieje efektywność społeczna bez odpowiedniego poziomu efektywności ekonomicznej”. Pragnę przypomnieć, że doktorantka już na str. 29 przywołała stanowisko K. Lisieckiej. Powyższych niedociągnięć można było uniknąć dokonując bardziej starannej korekty tekstu. Uwagi te nie wpływają na jakość merytoryczną rozprawy jednakże psują niepotrzebnie jej całościowy obraz.

3. Konkluzja

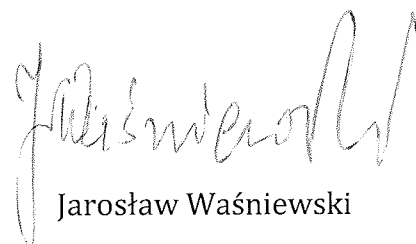
Całościowa ocena rozprawy doktorskiej Pani mgr Joanny Aleksandry Kowalik jest pozytywna i jako opracowanie naukowe eksponuje walor dojrzałości naukowej doktorantki. Udało się jej zrealizować postawiony cel naukowy, podkreślając przy tym dużą znajomość podjętego problemu. Na moją ocenę wpływa również analiza prowadzenia procesu poznania naukowego zgodnie z kanonami, w szczególności zarówno w zakresie określenia problemu badawczego, jak i prawidłowo przeprowadzonego wywodu, szczególnie w swej warstwie empirycznej. Dokonany został

gruntowny, uporządkowany i wnikliwy (choć momentami jakby niedokończony) przegląd literatury. Za szczególnie ważne uznaję próbę zrealizowania badań własnych, mogący mieć walor użyteczny. Podejście to uznać należy za właściwe i metodycznie uzasadnione. Na pochwałę zasługuje też trafność spostrzeżeń dotyczących badanego problemu. Rozprawa ta może być inspiracją dla kolejnych badaczy do eksploracji podjętej w rozprawie problematyki. Zauważone w rozprawie i zamieszczone w recenzji uwagi nie pomniejszają jej wartości merytorycznej jednakże pozostawiają niedosyt w zakresie umiejętności redagowania tekstu naukowego.

Podsumowując, warsztat badawczy oraz waga (nie tylko ze względów naukowych ale również praktycznych) wyników badań i wyciągniętych wniosków pozwala na jednoznaczne stwierdzenie, że przedstawiona mi do recenzji rozprawa doktorska Pani mgr Joanny Aleksandry Kowalik, pomimo drobnych niedociągnięć wnosi znaczny wkład do dotychczasowego stanu wiedzy w badanym obszarze i spełnia wymogi merytoryczne i formalne stawiane rozprawom doktorskim i wyczerpuje wymogi określone w ustawie o stopniach i tytule naukowym.

W związku z powyższym wnioskuję o dopuszczenie Pani mgr Joanny Aleksandry Kowalik do kolejnego etapu postępowania, tj. publicznej obrony. Biorąc pod uwagę wysoki walor poznawczy odnoszący się do bardzo trudnego zagadnienia, wnoszę również o wyróżnienie dysertacji stosowną nagrodą JM Rektora Uniwersytetu Szczecińskiego.

Jarosław Waśniewski